

τὰς ὑψηλοτέρας ἐπιστημονικὰς γνώσεις προσίτας εἰς πάντας, καὶ νὰ διασκεδάσῃ τὴν πλάνην καὶ τὰς προλήψεις.

Εἰς τὰς μελέτας ταύτας καταγινόμενος, καὶ μεταβαίνων ἐπὶ τούτῳ ἀπ' ἑνὸς εἰς ἄλλον τόπον, συνελήφθη καὶ ὑπὸ Ἰσπανῶν καταδρομέων καὶ ὑπὸ Ἀλγερίνων, ἐπεινάσεν, ἐδίψησε καὶ ὑπέστη τὰ πάνδεινα. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ, πιστεύουσα ὅτι ἀπέθανεν, ἐτέλεσε καὶ τὸ μνημόσυνόν του. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Γαλλίαν, συνωκειώθη δι' ἐπιστολικῆς ἀνταποκρίσεως καὶ μετὰ τοῦ περιφήμου Οὐμβόλλου· κατὰ δὲ τὸ 23 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐξελέχθη μέλος τῆς Ἀκαδημίας.

Ἐκτοτε χρονολογοῦνται αἱ μεγάλαι καὶ πολυπληθεῖς ὑπηρεσίαι του πρὸς τὴν ἐπιστήμην, καὶ αἱ ἀστρονομικαὶ ἀνακαλύψεις, αἱ περιάψασαι ἀθάνατον δόξαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἔτους ἐπεδόθη καὶ εἰς τὰ δημόσια πράγματα· μετὰ δὲ τὴν τοῦ 1848 ὀνομάσθη μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, ὡς καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τε τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν· ὅτε ὅμως ὁ Ναπολέων Γ'. ἀνηγερθεὶς αὐτοκράτωρ, ἤρνηθη νὰ δώσῃ ὄρκον ὑπὲρ τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων.

Ἐν τούτῳ συμπτώματι νόσου δεινοτάτης καὶ πολυπλόκου ἀναφανέντα, προσέβαλον καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν θάλασσαν. Αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις ἐπέλησαν ἀκέραιοι, καὶ, εἰ δυνατόν, ἀνεπτύχθησαν ἔτι μᾶλλον· διότι ἐπανελάμβανε κατ' ἀκριβείαν ὅσα πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἀνεγινώσκοντο πρὸς αὐτόν, καὶ ὑπηγόρευεν ὅσα, τυφλὸς ὢν, δὲν ἐδύναντο νὰ γράψῃ.

Εἰ καὶ τοιοῦτος σοφὸς ὑπάρχει ἐν μέσῳ τῆς πλουσίας καὶ φιλομύσου πόλεως τῶν Παρισίων, μόλις ὅμως εὐπόρει τῶν ἀναγκαίων πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Διήγε δὲ βίον λιτὸν καὶ σεμνόν. Τιμηθεὶς διὰ παραστήμων παρ' ὅλων σχεδὸν τῶν κυβερνήσεων, ἔφερε σπανίως αὐτά. Ὅ,τι διέθρυπτε τὴν φιλαυτίαν του ἦτο ἡ σπουδὴ μετ' ἧς ὅλαι τοῦ κόσμου αἱ ἀκαδημαῖαι ὠνόμασαν αὐτὸν μέλος ἀντεπιστέλλον· διότι, διατηρῶν οὕτω σχέσεις μετὰ τῶν σοφῶν συναδέλφων αὐτοῦ, συνετέλει εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς φιλτάτης αὐτοῦ ἐπιστήμης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—o—

ΒΙΒΛΙΑΡΑΚΙ

Κατ' ἐρωταπόκρισιν περὶ διαφόρων ἀναγκαίων πραγμάτων. Ἐν παρίργῳ μεταφρασμένον ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ, ὑπὸ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΝΕΛΟΥ,

πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐκδόσις δευτέρα. Ἐν ΝΑΥΠΑΛῳ. Ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἐμ. Ἀρτινιαδοῦ 1880.

• Ὁ Στέφανος Κανέλος μας, χαριτωμένος υἱός,
Ἐπῆρξε τῶν Βυζαντινῶν τὸ κάγχημα καὶ κλέος.
Ἀλλεῖ. Σούτσος ἐν Σατ.

Τὴν διανοητικὴν ἐνέργειαν τῆς Ἑλλάδος, ἀνακούψαν μετὰ τὰ μέσα τῆς 18^{ης} ἑκατονταετηρίδος. διέκοψεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἔτους. Τρία ἦσαν τότε τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τὰ συγκροτοῦντα τὴν ἐνέργειαν ταύτην· ἡ διδασκαλία, ἡ δημοσίευσις συγγραμμάτων, καὶ αἱ χρηματικαὶ συνεισφοραὶ, αἵτινες, ἐν ἐλλείψει κυβερνήσεως τιμώσης τὰ γράμματα, ὑπέβηλπον, ἐνίσχυσον καὶ ἐπολλαπλασίαζον τὰ δύο πρῶτα. Ἴσως μάλιστα ἤρμοζε νὰ τάξιμεν ταύτας πρὸ τῶν ἄλλων, διότι, τοσοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ζῆλος τῶν πατέρων ἡμῶν πρὸς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, ὥστε, παρὰ τὴν σωρείαν τῶν ἐκδοθέντων δαπάνη τῶν Ζωσιμαδῶν καὶ Καπλανῶν συγγραμμάτων, πάντα τὰ πρὸ τοῦ ἀγῶνος δημοσιευθέντα, ἐτυπώθησαν εἴτε ἀναλώμασιν ἑνὸς μόνοις ὁμογενοῦς, κληρικῶν, ἐμποροῦ ἢ ἀρχοντος, ὡς ἐκαλοῦντο τότε οἱ ἐγκριτότεροι τῶν πόλεων καὶ οἱ διαχειριζόμενοι τὰ δημόσια πράγματα τῶν δύο παριστρίων ἡγεμονιῶν, εἴτε φιλοτίμῳ καὶ ἀδρότῳ τῇ συνδρομῇ πλειοτέρων. Σπανίως ἐντυγχάνομεν βιβλίου ἐκδοθέντος ἄλλως πως πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀγῶνος. Ἐκ τῶν 618 βιβλίων, ὧν τὰς ἐπιγραφὰς περιέχει ὁ κατάλογος τοῦ Κ. Α. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, τὰ μὲν 160 ἐτυπώθησαν κατὰ τὸν πρῶτον τῶν ἀνωτέρω τρόπων, πολλὰ δὲ ἄλλα κατὰ τὸν δεύτερον, ὀλίγα δὲ δαπάνη αὐτῶν τῶν τυπογράφων. Ἐκ δὲ τῶν 160 τούτων, διὰ τὰ μὲν 43 ἐδαπάνησαν μέλη τοῦ ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου κλήρου, διὰ δὲ τὰ 94 ἔμποροι, καὶ διὰ τὰ 23 ἀρχοντες, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαστέλλεται ἐπὶ φιλομουσίᾳ ὁ Δαξ μὲν τὸ γένος, φιλελληνικώτατος δὲ τὴν καρδίαν, Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Βασιλάδης Βραγχοθάνης, ἡγεμὼν Οὐγγροβλαχίας, οὗτινος, ὁ μὲν υἱὸς Κωνσταντῖνος παρέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην Ἑλληνικὴν τοὺς παραλλήλους βίους τοῦ Πλουτάρχου, ἄλλος δὲ μεταγενέστερος συγγενὴς, ὁ Γρηγόριος Βραγχοθάνης, μεταγλώττισε τὴν ἱστορίαν τῆς λογικῆς καὶ ἠθικῆς φιλοσοφίας τοῦ Γερμανοῦ Εἰνελίου.

Τὴν ἐλευθεριότητα ταύτην τόσῳ μᾶλλον νομίζομεν ἀξιοσημείωτον ὅσῳ σήμερον, ὅτε ἡ εὐπορία τῶν συγχρόνων ὁμογενοῦν, καὶ ἰδίως τῶν ἐμπορῶν καὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ κληρικῶν, ὑπερέβη τὴν τῶν προγενεστέρων, σπανίως ἐκδίδεται βιβλίον, κατὰ τε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δούλην Ἑλλάδα, ἀναλώμασιν ἑνὸς μόνοις. Τὸ καθ' ἡμᾶς, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αἰοιδίμου Βαρδαλάχου παράφρασιν τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Κύρου, τὰς ἰνδικὰς μεταφράσεις τοῦ Α. Γαλανοῦ, καὶ τοὺς φιλιππικούς τοῦ Δημοσθένους, ἐκεῖνας μὲν ἐκδοθείσας ἐν Ἀθήναις δαπάνη τοῦ ἐν Ὁδησσῷ Κ. Δούμα καὶ τοῦ Κ. Τιπάλδου τοῦ Κοζάκου, τούτους δὲ τυπωθέντας ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ τοῦ Κ. Καλλιᾶδου, οὐδὲν ἄλλο σύγγραμ-

μα ἐνθυμούμεθα αὐτῷ πῶς δημοσιεύθην ἀπὸ τοῦ 1833 ἔτους, ἢ, εἰς ἐδημοσιεύθησαν, εἰς βιβλαίως λίχν εὐάρι-
θμῳ. Καὶ ὅμως δὲν ἐπρέπε νὰ λησμονήσωσιν οἱ εὐ-
ποροὶ φιλογενεῖς, τῶν ὁποίων τὴν πρὸς τὰ κοινωφε-
λῆ ζέσιν δὲν ἀμνηστέημεν, ὅτι ὁ τύπος συμβάλ-
λει πλέον καὶ αὐτῶν τῶν σχολείων εἰς τὸν πολιτι-
σμὸν τῶν ἐθνῶν διότι, ἀναλαμβάνων τὴν διαδο-
σιν τῶν κοινωνικῶν, καὶ πολιτικῶν, καὶ φιλολογι-
κῶν εἰδήσεων, μεταδίδει, ὡς ἄλλος ἀπόστολος, καὶ
εἰς αὐτὰς τὰς ἐσχάτας, καὶ κροῦσιν καὶ τῶν ἐνδει-
στέρων τὰς θύρας, εἰσέρχεται καὶ διαδίδει τὸν πόθον
τῆς παιδείας, τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος, καὶ τὸ ρῆς
τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Τὴν διανοητικὴν λοιπὸν ταύτην ἐνέργειαν ἀνέστη-
λεν, ὡς ἴδωμεν, ἡ τρομερὰ ἐκρήξις τοῦ 1821 ἔτους.
Ἐκ τῶν σχολείων, τὰ μὲν, ὡς τὰ τῶν Κυδωνιῶν, τῆς
Χίου καὶ τοῦ Βουκουρεστίου, κατεστράφησαν ὅλως, τὰ
δὲ, ὡς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ Σμύρῃ, καὶ Μα-
κεδονίᾳ, καὶ Θεσσαλίᾳ ἠλαττώθησαν καὶ τὸν ἀριθμὸν,
καὶ τὴν ἐκτασιν, καὶ τὴν ἀξίαν τῆς διδασκαλίας· ἐκ
τῶν κληρικῶν, τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ μὲν
ἐσφάγησαν, οἱ δὲ διασκορπίσθησαν λιμώτοντες ἢ καὶ
ἀπέθανον κακουχούμενοι, ἐκ δὲ τῶν διδασκάλων καὶ
λογίων, ἄλλοι μὲν ἀθλήσαντες τὸν ὑπὲρ τῆς πατρί-
δος ἀγῶνα, ἔλαβον τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἄλ-
λοι δὲ ἐριμώθησαν βιασθέντες, καὶ πλείστοι, συντρί-
ψαντες τὸν κάλαμον, συνέρρευσαν εἰς τὴν παλαίου-
σαν Ἑλλάδα, καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς
ἐλευθερίας καὶ τὴν δημιουργίαν τάξεως κυβερνητι-
κῆς. Ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τοῦ Βάμβᾶ ἐν Πελοπον-
νήσῳ, ὁ Νέγρης μετὰ τοῦ Γαζῆ, καὶ Κωνσταντᾶ, καὶ
Μανσόλα, καὶ Σκανδαλίδου ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι,
ὁ Μυροκαρδάτος ἐν τῇ δυτικῇ, ὁ Στέφανος Κανέ-
λος μετὰ τοῦ Ἰ. Λάτρου καὶ ἄλλων ὑπὸ τὸν ἀρμο-
στὴν Μ. Τουμπάζην ἐν Κρήτῃ, ἀνέπλασαν καὶ ὑ-
πετύπωσαν τὰς πρώτας κυβερνήσεις· ἐνθὺ ὁ μὲν Βε-
νιαμὴν καὶ Κάρης ἐροκλήρυττον εἰς τὰ στρατόπεδα
κατὰ τῆς τυραννίας, ἄλλοι δὲ, ὡς ὁ Φαρμακίδης, ὅς-
τις, ἀποθέμενος τὸ κηρύκιον τοῦ λογίου Ἑρμοῦ, ἀνέ-
λαβε τὴν σάλπιγγα τοῦ Ἀρεως, ἐξῆλπον τὸν ἐνθυ-
σιασμὸν καὶ ἀπεδείκνυν τὸ ἱερὸν τοῦ ἀγῶνος. Τὸ εἰ-
ρηνικὸν τῶν γραμμάτων στάδιον μετεβλήθη εἰς στά-
διον αἵματος, αἱ δὲ μάχαι τῆς Ἑλλάδος κατέφυγον,
ἐκτὸς αὐτῆς, ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ ἐν Ηεραιείοις Κο-
ρχῆ, καὶ τὴν προστασίαν τοῦ ἐν Κερκύρα φιλελληνι-
κωτάτου Γκιλφόρδου. Μόνος ἴσως μεταξὺ τῶν ἀλη-
θῶς λογίων ὁ Γ. Κλεόβουλος, ὁ σπουδᾶσας ἐν τε
Γερμανίᾳ, καὶ Ἑλβετίᾳ, καὶ Γαλλίᾳ, καὶ πρῶτος εἰ-
σαγαγὼν τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν εἰς Ἑλλάδα, ἐδίδα-
σκεν ἐν Σύρῃ μὲλις πορίζομενος ἄρτον, ἐκ δὲ τῶν πιε-
στηρίων τῶν ἐν Ναυπλίᾳ, καὶ Ὑδρᾷ, καὶ Μισολογγίῳ
τυπογραφίῳν, αἵτινες διεδέχθησαν τὰς ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει, καὶ Κυδωνίαις, καὶ Χίῳ, πρὸς ταύταις δὲ
καὶ τὰς ἐν Βοσκαπόλει τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν Δακίᾳ
ἀρχαιωτέρας αὐτῶν, ἐξήρχοντο ἐφημερίδες πολιτικαί,
στιχουργήματά τινα ἐμπολέμια ἢ σατυρικά, ἐνίοτε
δὲ καὶ μεταφράσεις πονημάτων, εἴτε ἀμέσως περὶ τῆς
συνταγματικῆς κυβερνήσεως πραγματευομένων, εἴτε

περὶ ἄλλου ὑποκειμένου, ἐξ αὐτῆς ὁμῶς πηγάζοντος
καὶ εἰς αὐτὴν ἀφορῶντος. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως,
ὅτι αὐδαίς ποτε, καλῶσον οἶδαμεν, ἔγραψεν ὑπὲρ ἁλ-
λου εἰδους πολιτεύματος· αἱ πράξεις μάλιστα τῆς
ἐν Γραιζῇ συναλεύσεως ἀπέδειξαν ὅτι πάντες ἦσαν
ἐνθερμοὶ ζηλωταὶ τῶν καλουμένων συνταγματικῶν ἐ-
λευθεριῶν. Ὁ συγγραφεὺς σπουδαιοτάτης διατριβῆς
καταχωρηθείσης ἐν τινὶ περιοδικῷ συγγράμματι τῶν
Ἀθηναίων, (*) βεβαίως ὅτι φύσει ῥέπουσιν οἱ Ἕλληες
πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν ἐμφυτον ταύ-
την ῥοπὴν οὐ μόνον δὲν ἀρνούμεθα ἀλλὰ καὶ ὁμο-
λογοῦμεν πρὶν ὅμως ἀποφανθῇ ἡ ἱστορία περὶ τῶν
αἰτίων ἐξ ὧν ὁρμώμενοι οἱ μὲλις σείσαντες τετρα-
κοσίῳν σχεδὸν ἑτῶν δεσποτικὸν ζυγόν, παρεδέχθη-
σαν σύστημα δημοκρατικόν, ἐνθὺ προφανῆς καὶ ἀκα-
ταμάχητος ἦτο ἡ ἀνάγκη ἐξουσίας συμπαυκνωμέ-
νης καὶ ἰσχυρᾶς, ἀνάγκη πολλῇ πλέον κατεπεύγου-
σα καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ 1828 ἔτους, ὁρεῖται νὰ προε-
ξίστασθαι μὴ, παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον ἐκείνην ῥο-
πὴν, ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι λόγοι παρορμῶντες, τοὺς χθὲς
ἐτι δούλους σήμερον δὲ μαχομένους ὑπὲρ ἐλευθερίας,
πρὸς τὸ συνταγματικὸν πολιτεύμα. Μὴ λησμονήσῃ
δὲ ὅτι ἡ περὶ τῆς τελειότητος τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ
συστήματος ἐπαγωγὴς ἰδέα ἔσκει τότε θέσμις κατό-
πιν αὐτῆς τὰ δύο ἡμισφαίρια, καὶ ὅτι οἱ Ἕλληες,
ἀσπαζόμενοι προθύμως αὐτήν, ἐθεράπευσον ἴσως συγ-
χρόνως καὶ τὴν πατροπαράδοτον ἐκείνην ἀντιζηλίαν,
ἥτις, κατὰ τὸν Ηλοῦταρχον, οὔτινος συγκερῶμεν τὸ
τραχὺ τῆς φράσεως, παρεξέτρεπετο συνεχῶς παρὰ τοῖς
Ἀθηναίοις καὶ εἰς ἀγνώμονα καὶ ἐπιδραβὴ τῇ πολι-
τείᾳ καταδρομὴν.

Ἄλλ' ὅπως δὴποτε καὶ ἂν θεωρήσωμεν σήμερον
τὸν τύπον τῶν τότε κυβερνήσεων, ἢ ὅποιανδήποτε
καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ σημασία καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν, οἱ
πρῶτον συμπήξαντες αὐτὰς, πρέπει βεβαίως νὰ κα-
ταλεχθῶσι μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων εὐεργετιῶν τῆς
Ἑλλάδος· διότι, ἡ ὑπὲρ ἐλευθερίας πάλη ὅσῳ ἀν-
δρείους καὶ ἂν εἶχε τοὺς ὑπερμάχους, ὅσῳ ἐνδοῦοι
καὶ ἂν ἦσαν οἱ ἄθλοι αὐτῶν, ἤθελε θεωρηθῇ ἄλλα-
τρία πίσεως νομιμότητος καὶ ληστρικῆς, εἰάν δὲν διηρ-
μηνεύοντο οἱ ἱεροὶ αὐτῆς σκοποὶ δι' ἀρχῆς, ἥς μόνῃ
ἡ σύστασις ἐμαρτύρει ὅτι οἱ ἐπαναστάντες ἐπανάστη-
σαν χάριν εὐνομίας καὶ τάξεως. Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν
ἐνθυμούνται ὅτι αὐστριακὴ πολεμικὴ ναὺς, προσορ-
μήσασα εἰς Ζάκυνθον τὸ 1821 ἔτος, διεδήλωσεν ὅτι
ἐσκόπει νὰ μεταβῇ ὅσον αὖπω εἰς τὴν Ἑλλάδα ἵνα
καταπολεμήσῃ τοὺς Ἀησιὰς, καὶ ὅτι ἡ καθ' ἡμῶν
μανία ἀνεχαιτίσθη ὅτε ἴδε τὴν προκήρυξιν τοῦ ἀρ-
τισυστάτου Ἀρείου Πάγου, τὴν ὁποίαν, προνοῶν οὗ-
τος, εἶχε σπεύσει νὰ διασκορπίσῃ πανταχοῦ ἑλληνι-
στί τε καὶ ἰταλιστί.

Περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ πολιτεύ-
ματος διαλαμβάνει καὶ τὸ βιβλίδιον οὗ τινος προεστά-
ξαμεν τὴν ἐπιγραφὴν. Ἀλλὰ πρὶν ρίψωμεν ταχὺ
βλέμμα εἰς τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, ἴδωμεν τίς ὁ

(*) Le Spectateur de l'Orient. Livraison 5me. De la so-
ciété grecque.

μεταφραστής. Ὁ κόσμος, ὡς εἶπον πολλοὶ πολλάκις πρὸ ἡμῶν, εἶναι ὡς τις σκηνὴ θεατρικὴ ὅπου ἔρχονται καὶ ὄθεν ἀπέρχονται ἀκαταπαύστως οἱ δραματούργοι, τόσο ἵσως εὐκολώτερον λησμονούμενοι ὑπὸ τῶν ζώντων, ὅσω πλέον εὐηργετήθησαν οὗτοι παρ' ἐκείνων. Ἀλλ' ἡ ἐκ μέλους ἡμῶν λήθη τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος εἶναι ἀντικρὺς ἐγκλημα· ἀπάτριδας καὶ δούλους ὄντας, ἔδωκαν πρὸς ἡμᾶς πατρίδα, ἐλευθερίαν καὶ δικαιώματα, πατρίδα τῆς ὁποίας τὰ θεμέλια ὠκοδομήσαν διὰ τῶν ὀστέων, καὶ ἐπαγίωσαν διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν.

Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τοῦ μεταφραστοῦ ὁ ἐκδότης Κ. Ἐμ. Ἀντωνιάδης·

«Ὁ μεταφραστὴς τοῦ βιβλίου τούτου Σ. Κανέλος, ἦτον ἓνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους τοῦ ἔθνους μας ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν (*) ἤκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς σπουδῆς τοῦ ἀπὸ τὸν Πρώτον, διδάσκαλον τότε τῆς κατὰ τὸν Κουρτουσιερίτη σχολῆς. Ἐπέδωκε κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν σειράν τῶν μαθηματικῶν· ἐντὶσχολήθη εἰς διαφόρους μελέ-

Στέφανος Κανέλος.

τας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποιητικὴν τῆς γλώσσης μας, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ εἰς τὰ Λυρικά τοῦ Χριστοπούλου πρῶτη δοκίμιά του. Μετέβη ἔπειτα εἰς τὴν Εὐρώπην· ἐσπούδασε τὴν Ἱατρικὴν εἰς τὴν Βιέννην καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Γερμανίας, τὴν Φιλοσοφίαν καὶ διαφόρους ἄλλας ἐπιστήμας· ὑπῆγε μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς Παρισίους ὅπου ἀκροάσθη διάφορα μαθήματα, καὶ ἐπ' ὅπου τὸν ἴσμεν εἰς τὸ φιλολογικὸν στά-

διον κριτικὸν καλὸν, μαθηματικὸν κ. τ. λ., ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰς εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν καταχωρισθείσας διατριβάς του, ἄλλας μὲν ἀνωνύμους καὶ ἄλλας μὲ τὸ ὄνομά του.

«Ἀπὸ τὴν Εὐρώπην ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἱατρικὴν τέχνην του, ἀλλ' ὀλίγον ἰδὼν εἰς αὐτήν· αἱ κυρίως μελέται του, τὰς ὁποίας ἔκαμε μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν ἀπέβλεπον εἰς τὴν Σωκρατικὴν φιλοσοφίαν, λεγομένην τέχνην τοῦ βίου, δηλαδὴ τὴν παιδείαν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ στήθους.

«Αἱ τραγικαὶ περιστάσεις τῆς ἐπαναστάσεώς μας τὸν ἐδύσαν· ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀφ' οὗ διέτριψεν ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλ. Υψηλάντη, μετέβη εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου συναγωνιζόμενος ἐσυντελοῦσε τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ ἐνεπείρῃ τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἀρμονίαν εἰς τὰ πράγματα, καὶ νὰ ἐμφυτεύσῃ τὰ ἀληθῆ τοῦ πατριωτισμοῦ φρονήματα εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν συναγωνιζομένων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν· ἐνθουσιασμένος δὲ εἰς ἄκρον διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἐκύθησε διάφορα ποιήματα διατρίβων εἰς Ὑδραν, ἄξια τῆς πολυμαθείας καὶ ζωηρᾶς φαντασίας του. Μετέφρασε δὲ, ὡς εἶπα, καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίδιον εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσάν μας, ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὁποίου φαίνεται, ὁποίων αἰσθημάτων ἄνθρωπος ἦτο, καὶ ὁποίας ὀρθῆς ἰδέας εἶχεν.

«Ἀκάματος διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἔθνους του, ἀπεφάσισε νὰ συντροφεύσῃ καὶ τὸν διορισθέντα ἄρμωστήν κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς Β'. περιόδου τῆς Προσ. Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος Ἐμ. Τουμπάζην, εἰς Κρήτην, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1823 ἔτους.

«Σεβόμενοι τὴν μνήμην τῆς φιλίας, καὶ τὰ σπάνια προτερήματα τοῦ μακαρίου Κανέλου, διὰ τὰ ὁποία καὶ ὁ Κόραης τὸν ἐμύσασεν εἰς τὸν Παράδεισον τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, (*) τῶν διαπρεφάντων μάλιστα εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς πατρίδος τῶν ἀγῶνα, δὲν ἐτολήσαμεν κ. τ. λ.»

Προετιμήσαμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰς συντόμους ταύτας βιογραφικὰς εἰδήσεις, ἵνα μὴ κατακριθῶμεν ἐπὶ φιλοπροσωπία, καθὼ συνδεόμενοι διὰ συγγενικῶν δεσμῶν μετὰ τοῦ μακαρίου ἐκείνου ἀνδρός. Ἐπειδὴ δὲ δὲν πρόκειται νὰ γράψωμεν βιογραφίαν, ἐξαιτούμεθα τὴν ἀδειαν νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινα, προσαποδεικνύοντα ὁποιοὶ ἦσαν οἱ προπαρασκευάσαντες διὰ μόχθων, καὶ θυσιῶν, καὶ αὐταπαρνήσεως τὴν ἐνεστῶσαν πολιτικὴν ἡμῶν ὑπαρξιν.

Δύο κυρίως αἰσθήματα ἐπεκράτουν ἐν τῷ Σ. Κανέλῳ, ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως καὶ ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς φιλοστοργία. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐδέσποζον ὅλης αὐτοῦ τῆς ὑπάρξεως, ὥστε αὐδεμίαν ἵσως σπουδαίαν πράξιν ἐπεχείρησε καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ, μὴ ὀδηγούμενος ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τούτων, ἢ μὴ ἔχων σκοπὸν αὐτά. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων αἰσθημάτων, τὸ ἰσχυρότερον ἦτο ἀναντιρρήτως ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα. Ὅθεν αἱ σπουδαὶ αὐτοῦ εἶχον τὸν διπλοῦν ἐκείνον σκοπὸν· διδάχθαι τὴν ἱατρικὴν ἵνα γείνη χρήσιμος πρὸς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, ἐφρόντισε νὰ θησαυρίσῃ καὶ ἄλλον ἐπιστημονικὸν πλοῦτον ἵνα καταστῇ ὠφέλιμος πρὸς τὴν πατρίδα. Καὶ ὅτε ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέθλιον γῆν ἐπίσθη ὅτι οἱ οἰκτεῖοι αὐτοῦ δὲν εἶχον ἀνάγκην χρηματικῆς συνδρομῆς, δὲν μετήλθε τὴν ἱατρικὴν, ἀλλ' ἐργαζόμενος νυχθημερόν, ἐμελέτα καὶ ἔγραφεν,

(*) Τὴν 9 Μαρτίου τοῦ 1792 ἔτους, ἐκ πατρὸς Χίου, τοῦ Ἰω. Κανέλου, καὶ μητρὸς Κωνσταντινουπόλεως· μετέβη δὲ τὸ 1812, μόλις εἰκοσαετής, εἰς Γερμανίαν. Μετὰ ὀκταετὴ φοίτησιν εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης, ἐπέστρεψε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1819 εἰς Βυζάντιον, τὸ δὲ 1820, ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν ἵνα συνιδιάξῃ ἐν τῷ Λυκαίῳ μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου, τοῦ Γενναίου καὶ ἄλλων.

(*) «Βλέπω τὸν γενναῖον ἱατρὸν Κανέλον ὅστις ἀπέθανεν εἰς Κρήτην κ.τ.λ.» Λυκούργου κατὰ Δεωκρ. Προλεγ. σ. μδ'.

ἐνεργῶν καὶ παρασκευαζόμενος διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα, ὃν τινὰ ἐβλεπε προσγγίζοντα.

Ἰταύτως καὶ ὅτε μετὰ τινὰ χρόνον ὁ εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος Γκιλφόρδος, ἔγραπεν ἐκλιπαρῶν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐν Κερκύρα ἀκαδημίαν, ὃ δὲ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Α. Σούτσος πρὸςκαλεῖ αὐτὸν εἰς τὸ ἐκεῖ Λύκειον, ὃ φιλόπατρις ἀνὴρ δὲν ἐδέστασε νὰ ἐκλέξῃ τὸ μέρος ὅπου πρῶτον ἐμελλε νὰ ἀνοιχθῇ τοῦ ἀγῶνος τὸ στάδιον. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ εἶχε τότε ἀνάγκην συντόνου προστασίας διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, μόνος δὲ προσάτης ἔμεναν ὁ Στέφανος. Ἀλλὰ, ὡς εἰπομεν, ἐνώπιον τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος πᾶν ἄλλο αἰσθημα εἰσῆγα παρ' αὐτῷ ἡσπάσθη ἄρα δακρύων τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς ὡς ἂν προησθάνετο ὅτι δὲν ἐμελλε πλέον νὰ ἀσπασθῇ αὐτάς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Βλαχίαν.

Καὶ ἡμεῖς, μετὰ ταῦτα, ἐνεπνευσθήμεν παρ' αὐτοῦ τὸν πόθον τῆς παιδείας καὶ τῆς πατρίδος. Καθήμενοι πολλάκις ἐπὶ τῆς ψαμμώδους παραλίας τῆς νήσου Χάλκης, ὑπὸ πτελαίαν κελαρύζουσας καὶ εὐθαλῇ, ἠκούσαμεν αὐτὸν ψάλλοντα μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν φίλτατον αὐτοῦ θούριον, «Τί καρτερεῖτε;» Καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον ἀπέθετε τὴν κιθάραν ἵνα διδάξῃ ὁ ποῖαν πατρίδα ἔχομεν καὶ τί ὀφείλομεν πρὸς αὐτήν, ὁ λόγος ἐξήρχετο βραχύς μὲν ἀλλὰ βαγδαῖος καὶ πειστικός ἐκ τῶν χειλέων αὐτοῦ· πῦρ πατριωτισμοῦ ἔφλεγε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ τὸ πῦρ μετεδίδετο εἰς πάντας τοὺς περιεστῶτας. Πόσους, ναί, πόσους ἠκούσαμεν λέγοντας ὅτι εἰς τὰς πατρικάς καὶ ἐνθουσιώδεις ἐκείνου συμβουλὰς ὀφείλουσι καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν ἐκυτῶν, καὶ τὴν ζωηροτέραν συναίσθησιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος!

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἀγῶνος ἐν Λακίᾳ, κατέβη δραμαῖος εἰς τὸ ἕτερον τῶν σταδίων, τὸ ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα, μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ μεριμνῶν, μετέφρασεν ἐν παρέργῳ καὶ τὸ ἀνωτέρω πονημάτιον. Ἡ μετάφρασις αὕτη δὲν εἶναι οὔτε τὸ μόνον οὔτε τὸ σπουδαιότερον ἔργον αὐτοῦ· διότι, παρὰ τὰς φιλοσοφικάς, φυσικομαθηματικάς, ποιητικάς καὶ λοιπὰς φιλολογικάς μελέτας τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν διὰ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, εἶχε προετοιμάσει καὶ ἄλλα, ἅτινα συναπωλέσθησαν χειρόγραφα μετὰ τῆς πλουσίας αὐτοῦ βιβλιοθήκης.

Ἀλλὰ τὸ προκείμενον βιβλίδιον τοῦτο ἔχει τὸ προτέρημα, ὅτι, πρὶν ἢ καταδειξῇ τὰς πρώτας καὶ κυριώτερας βάσεις ἐφ' ὧν ἀνάγκη νὰ στηρίζεται πᾶσα ἀντιπροσωπικὴ κυβέρνησις, ἥν τινα συνιστᾷ ἐνθέρμως ὡς τὴν λογικωτέραν καὶ ἀνθρωποπρεπεστέραν, ἀποδεικνύει καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ Θείου λόγου ὅτι ἀδύνατον νὰ εὐδοκιμήσῃ τοιαύτη τις ἐξουσία, καὶ ἀδύνατον μάλιστα νὰ ὑπάρξῃ ἐλευθερία, ἐὰν οἱ πολῖται δὲν μάθωσι ν' ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἐὰν δὲν καταδιώκωσι φρίσσοντες τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀδικίαν· «καὶ γνώσεσθε, λέγει, τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.» Ἐντεῦθεν φαίνεται ὅτι ὁ μεταφραστὴς ἐδόξαζε μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι ὁ νόμος «οὐχ οἷος ποιεῖν ἀγαθοὺς καὶ δικαίους τοὺς πολίτας,» ἐὰν πρὸ αὐτοῦ ἡ συγχρόνως

μετ' αὐτοῦ δὲν ρυθμίσῃ δι' ἄρχων εὐθύτητος καὶ χρηστότητος τὰς καρδίας.

Ἐὰν ἦτο ἀνάγκη ν' ἀποδειχθῇ ἡ ἐρυθρότης τοῦ δόγματος τούτου, ἐδυνάμεθα νὰ φέρωμεν ἀλγεινὸν μὲν ἀλλὰ προχειρότατον παράδειγμα, τὸ τῆς Ἑλλάδος· ὃ δὲ μεταφραστὴς ἤθελε πεισθῇ, ἐὰν ἔξῃ, ὅτι οὐδ' αὕτη ἡ διάταξις ἦν τινα ἐπικαλεῖται ἐν ὀνόματι τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ πολιτεύματος ὡς ἐγγύησιν δικαιοσύνης, ἐφαρμόζεται ὅπου αἱ κοινωνίαι δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῶν δύο τῆς ἠθικῆς ἀρχῶν τὰς ὁποίας ἐθεώρησεν ἀναπορεύτους. «Λέγε ἐλεύθερα καὶ χωρὶς φόβου τὴν ἀλήθειαν· ἂν ὁμῶς δὲν σὲ ἀκούῃ ἡ Ἐξουσία, τότε ἀνάστροφέ το εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, οἱ ὅποιοι εἰς ὄνομα τοῦ λαοῦ, κρίνουν, ἀποφασίζουσιν τὸ δίκαιον καὶ τιμωροῦν τοὺς ἀδίκους· ἐπειδὴ ὁ λαὸς ὁμοιάζει μὲ μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ ὁ Χριστὸς λέγει, ἐὰν δὲν ἀκούσῃ, εἰπέτο εἰς τὴν ἐκκλησίαν.»

Ἀλλ' ἐὰν ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐκκλησία ἀποστρέφεται τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην;

Τὸ βιβλίδιον δὲν προβλέπει μοχθηρίαν τοιαύτην· ἀλλ' εἰ καὶ φιλελεύθερον, εἰ καὶ συμβουλευτὸν ν' ἀφιεροῖ τις εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὸ αἷμα, καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ζωὴν, ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ ἐπιζητῶνται τὰ καλὰ μὲ τὸν γρόνθον· διότι τότε χειροτερεύουσιν τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐν εὐταξίᾳ, καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ εἰρήνῃ. Ἀπικτεῖ δὲ παρὰ τὰς Βουλὰς, ἐξουσίαν ἐκτελεστικὴν ἰσχυράν, καὶ περατοῦται συνιστῶν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, καὶ πρὸ πάντων ἀποσκορακισμόν πάσης διακρίσεως πολιτικῶν δικαιωμάτων μεταξὺ ὁμορύλων, εἰς ὁποιασδήποτε γεωγραφικὰς διαιρέσεις καὶ ἂν ὑπέβηκεν αὐτοὺς ἡ τύχη. Ἀξιοσημείωτος τῶν ὄντι πρόνοια ἀπὸ τοῦ 1822 ἔτους!

Ἡ γλῶσσα ἐν ἡ μεταφράσῃ τὸ πονημάτιον τοῦτο εἶναι χυδαία· ὁ ἀείμνηστος Κανέλος ἀνῆκε μετὰ τοῦ Χριστοπόπουλου καὶ Βιλλαρᾶ, εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν εὐαρίθμων λογίων οἵτινες ἐπαθῶν τὴν ἐπικράτησιν τῆς καθομιλουμένης, οὐχὶ διωρθωμένης, ὅπως ἀπῆται ὁ Κοραΐς, ἀλλὰ γραφομένης ὅπως ἐλαλείτο ὑπὸ τῶν πολλῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο, καθόσον μάλιστα ἀπέβλεπεν εἰς τὸν τονισμόν καὶ τὰς καταλήξεις, δὲν ἐνοήσαμεν πώποτε· ὁ μὲν Κανέλος ἔγραπεν «ὁ βαθμὸς τῆς ἐντέλειας καὶ ἀκρίβειας τῶν γνώσεών μας»· ὁ δὲ Βιλλαρᾶς «ἡ γλυκυτάτη ἀνοιξί με τ' ἀνθια στολισμένη,» καὶ ὁ Χριστόπουλος «στιχουργῶντας» καὶ «ἀνωμαλώτεραις» καὶ «ὠραῖς καὶ καλῆς.» Καὶ ἐὰν μὲν εἶναι ὀρθὸν ὅτι πρέπει νὰ γράφεται ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, τότε, κατὰ τὸ παράδειγμα καὶ αὐτῶν τῶν συγγραφέων τῶν γλωσσῶν αἰτινες ζῶσι, πρέπει νὰ γράφεται ἐκείνη τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦσιν οἱ τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων τάξεων τῆς κοινωνίας· ἐὰν δὲ πρόκηται νὰ γράφεται γλῶσσα ἥν νὰ ἐννοῶσι καὶ οἱ ἔσχατοι, ἐπιθυμοῦμεν νὰ μάθωμεν κατὰ τί, τὸ τῆς ἐντέλειας καὶ ἀκρίβειας εἶναι σαφέστερον τοῦ τῆς ἐντελειας καὶ ἀκριβείας, ἢ τὸ ἀνοιξί τοῦ ἀνοιξίς, ἢ τὸ ἀνθια τοῦ ἀνθη, ἢ τὸ στιχουργῶντας τοῦ στιχουργῶν, ἢ τὸ ἀνωμαλώτεραις καὶ ὠραῖς, καὶ καλῆς, τοῦ ἀνωμαλώτεραις

καὶ ὠραῖαι καὶ καλῆ; Διὰ τί ἀρχὴ ὁ τονισμὸς ἢ ἡ κατάληξις βοηθεῖ ἐνταῦθα τὴν κατάληψιν; (*)

Ἀλλὰ πόθεν ἡ πλάνη τοσούτων ἀληθῶς πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, οἵτινες, ὡς ὁ Σ. Κανέλος, ἀνεδεικνύοντο ἐνθερμοὶ προστάται καὶ ὁπαδοὶ τοῦ συστήματος τούτου; Μὴ τάχα ἀνεφύει ὡς ἀντίδρασις τις φυσικὴ κατὰ τοῦ ἐπιπολάζοντος ἐναντίου συστήματος; Τὸ σύστημα τοῦτο μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πρὸ αὐτῆς ἐτι, βάσιν εἶχε τὴν παντελῆ ἔλλειψιν ἰδεῶν· φράσεις τετορνευμέναι ἀλλὰ κεναί, καὶ λέξεις εὐρωπώσας, ἰδοὺ ἡ ὕλη ἐξ ἧς συνεκροτεῖτο τὸ οἰκοδόμημα. Ἀλλ' ἡ φιλοσοφία, ἀναγεννηθεῖσα ἐπὶ τέλους ἐν Ἑλλάδι, ἐζήτησεν, ἐν τῇ δικαίᾳ αὐτῆς ἀγανακτήσει, νὰ καταβάλλῃ αὐτὸ εἰς ἔδαφος, κατασυντρίβουσα ὡς ἐπιβλαβὴ καὶ τὰ ελάχιστα ἐρείπια. Καὶ τῶντι, ἐὰν πρὸς τὸν μόνον λέξεις καὶ φράσεις εἰδότα, ἀπηγορεύετο ἡ χρῆσις αὐτῶν, πῶς ἤθελε κατορθώσει νὰ καταπλήσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ νὰ γοητεύῃ ἐπιβούλως τὰς ἀκοάς, δι' ὅσους στερουμένου τῆς στιλπνότητος καὶ τῆς μαγείας τῆς ἐλληνίδος φωνῆς; « Ἀς ἐνθυμηθῶμεν, ἐγγράφει ὁ Σ. Κανέλος, τὸ πόσον ἐσυνειθίζαμεν νὰ ἐκθειάζομεν ὡς φωστῆρας, ὡς πάνσοφους, καὶ ὡς πρῶντι ἀξίους ἀπογόνους ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων, ὅσους δὲν ἤξευραν ἄλλο τίποτε, ἀλλὰ μόνον νὰ παίζου, ὡσάν αὐτόματα, μὲ ξεραῖς Ἑλληνικαῖς, καὶ μὲ ταῖς ὀνομαζομέναις πτώσαις, καὶ ἤμπορούσαν νὰ συνθέτουν μόνον ἀπὸ αὐτὰ τὰ δίχως νόημα γραφόμενά τους, στηρίζοντάς τα μὲ ἡμιωφεγγῇ πρόσωπα, καὶ μὲ κατασπαλόμενα κράσπεδα, καὶ ἔχνη παρεκλάμπρων ποδῶν. »

Ἀλλὰ τοιοῦτο τὸ κράτος καὶ τὸ κάλλος τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων, ὥστε καὶ ὑπὸ τὸ ἀτημέλές ἢ μᾶλλον τὸ εὐτελές τοῦτο ἐνδυμα, καταθέλγουσι τὴν καρδίαν ἡμῶν. Ἀνάγνωθι τὴν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ (ἐτ. 1818 καὶ 1819) περὶ ὁμοιοκαταληξίας διεξοδικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σ. Κανέλου πρὸς τὸν Ἀθ. Βογορίδην, καὶ θέλεις θαυμάσει τὰ νεύρα τῆς λογικῆς καὶ τὴν φλόγα τοῦ πατριωτισμοῦ τοῦ γράφοντος· « οἱ ἀληθινοὶ προκομμένοι, λέγει, ζοῦν εἰς τὸ γένος καὶ διὰ τὸ γένος. »

Ἰσως ψιθυρὸς τις, ἐπεξερχόμενος σήμερον τὸ Κ' αἰ. ἐρωταποκρίσιν Βιβλιαρίκι, ἐὰν ποτε συγκαταβῇ νὰ ἐπεξέλθῃ αὐτὸ, ὑπομειδιάσῃ διὰ τὴν ἀφέλειαν τῆς διδασκαλίας καὶ τὸ πασίγνωστον τῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας διδάσκει. Ἀλλὰ μὴ λησμονήσῃ ὁ ἀδυσώπητος ἐπικριτὴς, ὅτι αἱ κρίσεις ἡμῶν ἀποβαίνουσιν εἰς ἄχρον ἄδικοι, ὁσάκις θεμελιούνται, οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἡθῶν, τῶν αἰσθημάτων, τῶν δοξασιῶν, ἐνὶ λόγῳ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐγένετό τις πράξις, ἢ συνεγρᾶφῃ τι πᾶνημα, ἀλλ' ἀλλῆς τινὸς ἀκμαϊότερας ἐποχῆς. Ἐνθυμούμενοι τὴν πρὸ τοῦ 1821 ἔτους ἀγωγὴν τῶν πατέρων ἡμῶν, δὲν θέλομεν μυκτηρίσαι τὰς πράξεις αὐτῶν, οὔτε

καταγελάσει τῶν ἔργων ἐκείνων, οἵτινες, εἰ καὶ σοφοί, ἐγίνοντο τοῖς πᾶσι τὰ πάντα ἵνα τὴν πατρίδα κερδήσωσι. (*)

N. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΑΡΝΕΣΙΟΥ ΤΑΥΡΟΥ

Ἐτι ὀλίγα.

—ο—

Ἐπειδὴ τοῦ ἀριστουργήματος τούτου τῆς Ρόδου τέχνης ὠραῖον ἀντίτυπον ἐκ γύψου καίται ἐν τῷ Πολυτεχνικῷ σχολείῳ τῶν Ἀθηνῶν, πεμφθεν ὑπὸ τοῦ φιλέλληρος βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, καὶ πρόκειται εἰς ἐκάστου τὴν μελέτην καὶ τὸν θαυμασμόν, διὰ τοῦτο δὲν ἐνημίσαμεν περὶ τὸν νὰ συμπληρώσωμεν διὰ τινων ἐτι πληροφοριῶν, ὅσα περὶ αὐτοῦ εἶπομεν ἐν τῷ ΠΑ'. φυλλαδίῳ τῆς Πανδώρας.

Τὰ ἔργα τῶν πρωτίστων ἀριστοτεχνῶν, ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων θαυμαζόμενα, ἐπολλαπλασιάζοντο συνεχῶς δι' ἀντιγραφῆς, πλὴν τινων, ὡς ἦν ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς, Ἰσως καὶ ἡ Παρθένος Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου, ἢ Ἀργεῖα Ἥρα τοῦ Πολυκλείτου, ἅτινα οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ μιμηθῇ, διότι οἱ καλλιτέχναι ἐθεώρουν αὐτὰ ὡς ἀμίμητα. Ἐν γένει ὅμως, ὅσοι ἐπισημότερον ἦν καλλιτέχνημά τι, τόσῳ συνεχέστεραι ἦσαν αἱ ἀρχαῖαι αὐτοῦ μιμήσεις ἢ μεταπλάσεις, καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις μάλιστα χρόνοις, ὅταν ἡ τέχνη εἶχεν ἀπολέσει τὴν μεγάλην καὶ πρωτότυπον αὐτῆς γονιμότητα, αἱ πόλεις ἐγκαυχώμεναι ἐπὶ τοῖς ἐν αὐταῖς ἐμπρέπουσιν ὠραιότεροις τῶν μνημείων, ἐπετύπουν αὐτὰ ὡς ἐπίσημα εἰς τὰ ἑαυτῶν νομίσματα.

Πάντα τὰ γνωρίσματα ταῦτα τῆς τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων ἐπιστηρότητος ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὸν Ρόδιον ταῦρον, καὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ σύγχρονοι ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ἐν τῶν πρωτίστων τῆς γλυπτικῆς προϊόντων. Ἐν Θουατείοις, τῇ μεγάλῃ Ἀυδικῇ πόλει, φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἀντίτυπον ὠραῖον αὐτοῦ, διότι νόμισμα τῶν Θουατεριῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς, φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς αὐτοῦ ὀψεως ἀκριβέστατον τὸν τύπον τοῦ συμπλέγματος τούτου, ὡς φαίνεται ἐν τῇ παρούσῃ εἰκόνι.

(*) Καθὼς παρατηρήσαμεν ἐν ταῖς νεωτέραις πραγματείαις τοῦ Σ. Κανέλου, τὸ ὅρος αὐτοῦ διερρυθμίσθη ἐπὶ τὸ ὀρθώτερον.

(*) Ἡ ἐν Σαλῶνις συνέλευσις τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐνέκρινεν αὐτοθελήτως τὴν Νομικὴν Διάταξιν, προβληθεῖσαν παρὰ τοῦ πατριώτου Νέγρη, καὶ οὐδεὶς ἀντιῆκεν εἰς αὐτήν. Ἀλλ' ὅτε ἐγένετο λόγος περὶ προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐν τῶν μελῶν τῆς συνέλευσεως, ἀντιπροσωπεύον τὸ Γαλαξείδιον, πολλὴν δὲ ἔχον ἐπίρροην, κατεβάνεσθαι κατὰ τοῦ νεωτερισμοῦ, ὡς ἔλεγε, τούτου, ἐπιμένον νὰ διορισθῇ κατὰ μίμησιν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἰδῶν, Πρεζιδέντες, καὶ ὄχι Πράεδροι.